

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF THE MUSEUM OF UKRAINE

УДК 339.13.01:338.48

<https://doi.org/10.32843/infrastruct38-18>**Шикіна О.В.**

к.е.н., доцент,
доцент кафедри туристичного
та готельно-ресторанного бізнесу
Одеський національний економічний
університет

Нечева Н.В.

к.е.н., старший викладач
кафедри туристичного
та готельно-ресторанного бізнесу
Одеський національний економічний
університет

У статті досліджено стан діяльності музейних закладів Одеського регіону та України. За період 2010–2017 рр. в Україні кількість музеїв зросла на 12,33%, що в абсолютному виразі становить 63 музеї – це приблизно сім нових музеїв щороку. Найбільша питома вага серед музеїв за профілем припадає на категорію «комплексні» (у 2017 р. 40,9% від загальної кількості). Найменша кількість музеїв припадає на профіль «природничий», а за 2010–2017 рр. вони скоротилися на 40%, або на два музеї. За загальною площею будівель музеїв України в топі знаходяться м. Київ, Львівська та Хмельницька області; Одеська область займає 13-е місце із цифрою 2 1505 м². Проаналізовано стан основного фонду музеїв України та Одеської області. Загальна кількість предметів основного фонду музеїв України в 2017 р. становила 11 603 457 од., з яких 540 432 од. належує Одеській області. Усі вони належать до державної частини Музейного фонду України. Кількість предметів наукового-допоміжного фонду музеїв України становила 6 053 872 од., з яких 86 200 од. нараховує Одеська область.

Ключові слова: музеї, музейна справа, музейні фонди, науково-дослідна робота музеїв, експозиційна робота музеїв, музеї України, музеї Одеської області.

В статье исследовано состояние деятельности музейных учреждений Одес-

ского региона и Украины. За период 2010–2017 гг. в Украине количество музеев выросло на 12,33%, что в абсолютном выражении составляет 63 музея – это примерно семь новых музеев ежегодно. Наибольший удельный вес среди музеев по профилю приходится на категорию «комплексные» (в 2017 г. 40,9% от общего количества). Наименьшее количество музеев приходится на профиль «естественный», а за 2010–2017 гг. они сократились на 40%, или на два музея. По общей площади зданий музеев Украины в топе находятся г. Киев, Львовская и Хмельницкая области; Одесская область занимает 13-е место с цифрой 21 505 м². Проанализировано состояние основного фонда музеев Украины и Одесской области. Общее количество предметов основного фонда музеев Украины в 2017 г. составило 11 603 457 ед., из которых 540 432 ед. насчитывает Одесская область. Все они принадлежат к государственной части Музейного фонда Украины. Количество предметов научного вспомогательного фонда музеев Украины составило 6 053 872 ед., из которых 86 200 ед. насчитывает Одесская область.

Ключевые слова: музеи, музейное дело, музейные фонды, научно-исследовательская работа музеев, экспозиционная работа музеев, музеи Украины, музеи Одесской области.

In the article the state of activity of Museum institutions of Odesa region and Ukraine is investigated. Over the period 2010-2017 in Ukraine, the number of museums increased by 12.33 %, which in absolute terms is 63 museums - this is about 7 new museums annually. The largest share among museums in the profile falls on the category of "complex" (in 2017, 40.9 % of the total number). The smallest number of museums falls on the "natural" profile, and in 2010-2017 they decreased by 40.00 %, or 2 museums. The number of Museum visitors according to their profile was analyzed. Thus, the largest number of visitors in 2017 accounted for (38.0 %) at the historical museums, the second place was in the Museum, the third – art. According to official statistics, the least visited are natural museums – 153.0 thousand people (0.9 %). Considering the distribution of museums by status, please note that according to 2017 in Ukraine there are 48 national and 22 state museums in general. The largest number of museums with the status of both state and national according to available data has Kiev – 6 and 21 units, respectively. Odesa region does not have a single Museum, which has the status of national, while having on its account only 2 museums of state status. On the total area of buildings of museums of Ukraine in the top is Kiev, Lviv and Khmelnytsky region, while when Odesa region takes the 13th place with the figure of 21505 m². The state of the main Fund of museums of Ukraine and Odesa region is analyzed. The total number of items of the main Fund of museums of Ukraine in 2017 amounted to 11,603,457 units, of which 540,432 units are owned by the Odesa region. All of them belong to the state part of the Museum Fund of Ukraine. The number of items of scientific and auxiliary Fund of museums of Ukraine amounted to 6,053,872 units, of which 86,200 units are in Odesa region. To establish contact with the visitor Museum workers pay attention to the motives and needs of visiting the Museum, build an active dialogue with the Museum audience. Ukrainian visitor has its own peculiarity, formed by the historical development of the country and the Museum business, national mentality, and it requires scientific study. In total, in 2017, the museums of Ukraine were visited by 16 409,3 thousand people, of which 576,9 thousand belong to the Odesa region. This is an average result compared to other areas of the country. Most often, the museums of Ukraine are visited by students on the educational program of educational institutions.

Key words: museums, museum work, museum funds, research work of museums, exposition work of museums, museums of Ukraine, museums of Odesa region.

Постановка проблеми. Україна являє собою джерело багатьох туристичних, рекреаційних та культурно-історичних ресурсів. Розвиток музейної сфери сьогодні гальмується застарілою матеріально-технічною базою та воєнно-політичними діями на сході держави. Аналіз діяльності музеїв дає змогу здійснити комплексну характеристику функціонування музею з погляду управління, маркетингу, фінансування та стратегічного перспективного планування. Це дає можливість детально проаналізувати загальну ситуацію музейної діяльності по області і зробити прогноз розвитку даної сфери по країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню стану діяльності музейних закладів в Одеській області та Україні загалом присвячено наукові роботи таких вітчизняних учених, як С. Нездодимов [5; 6], П. Горішевський [1], В. Рожко [9] та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз стану музейної справи в Україні та в Одеському регіоні. Потрібно проаналізувати кількість музеїв та їх відвідувачів, розглянути музейні фонди в контексті науково-дослідної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Музеї за своїм феноменом та місією є головним суспільним інструментом охорони історико-культур-

ного надбання та збереження останнього для прийдешніх поколінь. Музейна справа – це спеціальна галузь культурно-освітньої та наукової діяльності, яка здійснюється музеями щодо комплектування, збереження, вивчення і використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури [3].

В останні роки стан музейної справи в Україні знаходиться в тяжкому стані порівняно з міжнародним досвідом. Дослідження, проведені у Великобританії, у провінції Альберта в Канаді і в кількох країнах Середземномор'я, показали переваги стратегій розвитку туризму, заснованих на добротному культурному музейному продукті. За різними оцінками, 50–70% туристів під час відвідування іншої держави передусім цікавить місцева культура. Музеї дають їм можливість познайомитися з нею.

Проаналізувавши дані табл. 1, можна зробити висновок, що за 2010–2017 рр. в Україні кількість музеїв зросла на 12,33%, що в абсолютному виразі становить 63 музеї – це приблизно сім нових музеїв щороку.

Найбільша питома вага серед музеїв за профілем припадає на категорію «комплексні» (у 2017 р. 40,9% від загальної кількості), темп їх приросту за 2010–2017 рр. становив 29,83%, і це був найбільший приріст. Найменша кількість музеїв припадає на профіль «природничий»: за 2010–2017 рр. вони скоротилися на 40%, або на два музеї. Крім того, скорочення спостерігалось серед «мистецьких» та «літературних» музеїв.

Виходячи з даних табл. 2, можемо проаналізувати кількість відвідувачів музеїв за їхнім профілем. Так, найбільша кількість відвідувачів (38,0%) у 2017 р. припадала на історичні музеї, на другому місці опинилися комплексні музеї, на третьому – художні. За офіційною статистикою, найменш відвідуваними є природничі музеї – 153,0 тис осіб (0,9%).

Майже половину всіх відвідувачів музеїв по країні становлять студенти. Найбільший попит серед студентства припадає на комплексні музеї (17,8% від загальної кількості відвідувачів). У середньому найбільш відвідуваним є музеї з категорії «галузеві».

Нижче наведено таблицю з даними музеїв по областях України у 2017 р. Розглядаючи дані табл. 3, можна зробити певні висновки про стан музейної справи України і конкретно Одеської області. Найбільша кількість закладів музейної галузі знаходиться в м. Київ (40 закладів), друге місце займає Полтавська область із 37 закладами, далі йдуть Чернігівська і Харківська області. Загалом офіційна кількість музеїв України в 2017 р. становила 574 од. Одеська область, своєю чергою, налічує лише 14 закладів музейного характеру, що порівняно з іншими областями є поганим результатом, особливо враховуючи той факт, що Одеса є містом-мільйонником і популярним курортним містом України. Переводячи даний результат у процентне відношення, це становить лише 2,4% від загальної кількості музеїв у країні.

Таблиця 1

Кількість музеїв за профілем

Профіль	2010 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Тпр 2017-2010 рр., %
- комплексний	181	222	229	235	29,83
- історичний	173	184	190	188	8,67
- літературний	47	47	48	45	-4,26
- художній	34	38	37	37	8,82
- мистецький	37	31	31	29	-21,62
- інший	27	31	30	29	7,41
- галузевий	7	8	8	8	14,29
- природничий	5	3	3	3	-40,00
Кількість музеїв - усього, од	511	564	576	574	12,33

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Таблиця 2

Кількість відвідувачів музеїв за профілем у 2017 р. в Україні

Профіль	Усього, тис осіб	Питома вага за профілем	з них учнів та студентів, тис осіб	Питома вага студентів	у середньому на 1 музей, тис осіб
Історичний	6 239,6	38,0%	2 382,6	14,5%	33,4
Комплексний	5 024,9	30,6%	2 915,6	17,8%	21,7
Художній	1 746,9	10,6%	871,3	5,3%	47,2
Мистецький	958,1	5,8%	347,8	2,1%	33,0
Літературний	910,6	5,5%	527,3	3,2%	20,2
Галузевий	411,7	2,5%	178,6	1,1%	58,8
Природничий	153,0	0,9%	86,9	0,5%	51,0
Усього	16 409,3	100,0%	7 776,3	47,4%	28,9

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Кількість будівель музеїв є найбільшою в столиці України, тоді як Одеська область знаходиться на 21-му місці в даному ранжуванні, налічуючи лише 36 од., тоді як м. Київ має усього 704 од.

За загальною площею будівель музеїв України в топі знаходяться м. Київ, Львівська та Хмельницька області; Одеська область займає 13-є місце із цифрою 21 505 м².

Дуже важливим показником є кількість осіб, які були обслуговані екскурсіями в музеях України в 2017 р. Відвідуваність музеїв країни – це основний показник їх суспільної значущості. Даний вимір може дійсно показати популярність закладів культури як серед туристів, так і зацікавлених місцевих жителів, що дає змогу оцінити рівень розвитку музейної сфери у тому чи іншому регіоні країни та в Україні загалом. Найбільша кількість відвідувачів, обслугованих екскурсіями в музеях, була в м. Київ і становила 771,7 тис осіб, тоді як друге і третє місця відповідно зайняли Львівська і Чернігівська області з кількістю 600,2 тис і 457,9 тис осіб. Найменше значення в даній кате-

горії у Чернівецькій області – лише 37,3 тис осіб, тоді як Одеська область налічує 210,5 тис осіб, що є відносно непоганим результатом і свідчить про популярність екскурсій у музеях Одеської області серед туристів [10].

Державному музею, який має музейне зібрання пам'яток загальнодержавного значення, набув міжнародного визнання й є провідним культурно-освітнім та науково-дослідним закладом у відповідних профільних групах музейної мережі України, у встановленому законодавством України порядку може бути надано статус національного музею України.

Розглядаючи розподіл музеїв за статусом, звертаємо увагу, що за даними 2017 р. в Україні (табл. 4) налічується 48 національних і 22 державних музеїв. Найбільшу кількість музеїв зі статусом як державних, так і національних, за наявними даними, має м. Київ – 6 і 21 од. відповідно. Одеська область не має жодного музею, що має статус національного, при цьому маючи на своєму рахунку лише два музеї державного статусу.

Таблиця 3

Ранжування областей України за показниками музейної справи у 2017 р.

№	Регіон	Кількість музеїв, од. (показник 1)	Місце за показником 1	Кількість будівель музею, од. (показник 2)	Місце за показником 2	Загальна площа будівель музею, м² (показник 3)	Місце за показником 3	Обслуговано екскурсіями, тис осіб (показник 4)	Місце за показником 4
1	Вінницька	30	5	70	9	15374	17	318,6	4
2	Волинська	16	17	42	18	14788	19	85,9	22
3	Дніпропетровська	26	11	41	19	33445	6	228,9	8
4	Донецька	15	18	59	13	25433	12	146,5	15
5	Житомирська	23	14	36	20	14701	20	94,8	21
6	Закарпатська	14	19	63	11	13073	21	215	9
7	Запорізька	23	15	48	16	28859	8	231,9	7
8	Івано-Франківська	26	12	96	8	20776	14	198,8	12
9	Київська	24	13	228	2	27641	11	270,8	6
10	Кіровоградська	29	7	47	17	10308	22	125,2	18
11	Луганська	13	22	22	24	8229	24	52,9	24
12	Львівська	27	10	222	3	92917	2	600,2	2
13	Миколаївська	12	23	68	10	28738	10	97,5	20
14	Одеська	14	20	36	21	21505	13	210,5	10
15	Полтавська	37	2	107	6	31180	7	289,3	5
16	Рівненська	14	21	35	22	16990	16	111,2	19
17	Сумська	17	16	52	15	18223	15	145,7	16
18	Тернопільська	30	6	34	23	15327	18	149,7	14
19	Харківська	33	4	59	12	28751	9	131,9	17
20	Херсонська	9	25	13	25	8009	25	63,4	23
21	Хмельницька	28	9	100	7	44377	3	159,2	13
22	Черкаська	29	8	129	5	38353	4	208,5	11
23	Чернівецька	10	24	59	14	10131	23	37,3	25
24	Чернігівська	35	3	132	4	37930	5	457,9	3
25	м. Київ	40	1	704	1	227731	1	771,7	1

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

У процесі комплектування музейних фондів (табл. 5) створюється і постійно поповнюється досить значна за своїм обсягом і складом джерельна база історико-краєзнавчих досліджень, до якої входять практично всі види рухомих пам'яток: археологічні, етнографічні, нумізматики, філокартичні колекції, документи, рукописи, мемуари, друковані видання, знаряддя й продукти виробництва, зразки одягу, меблів, предметів побуту, зброї, нагороди, кінофотоматеріали, звукозаписи тощо.

Музейні фонди – це колекції, що знаходяться у сховищах, експозиціях або на виставках музею. Усі колекції музею поділяють на дві групи: основний музейний фонд; фонд науково-допоміжних матеріалів. Основний музейний фонд становлять оригінальні пам'ятки історії, природи, матеріальної і духовної культури людства.

Більшість музеїв України розташована у тісних приміщеннях, де неможливо належним чином організувати збереження музейних фондів. Брак коштів призводить до того, що багато предметів із різних причин не можуть експонуватися: деякі з них вимагають складної й тривалої реставрації, інші мають лише наукове значення.

Загальна кількість предметів основного фонду музеїв України в 2017 р. становила 11 603 457 од., з яких 540 432 од. налічує Одеська область. Усі вони належать до державної частини Музейного фонду України. Кількість предметів науково-допоміжного фонду музеїв України становила 6 053 872 од., з яких 86 200 од. нараховує Одеська область.

Науково-дослідна робота (або дослідження) за змістом має забезпечувати виконання місії музею. Ця робота спрямована на отримання визначеного в Законі України «Про науку та науково-технічну діяльність» наукового результату. У роботі музейних інституцій науково-дослідна робота охоплює декілька напрямів:

1) вивчення музейних предметів, предметів музейного значення, колекцій, нерухомих пам'яток, середовища, нематеріальної культурної спадщини;

2) музезнавчі/музеологічні студії (наприклад, із розроблення з музейної соціології чи педагогіки);

3) профільні галузеві дослідження (історичні, соціогуманітарні, природничі тощо).

У контексті науково-дослідної роботи музейні інституції можуть також здійснювати дослідження

Таблиця 4

Розподіл музеїв за статусом та регіонами у 2017 р.

	Кількість музеїв	За статусом				
		національні	державні	обласні	районні (міські)	інші
Україна	574	48	22	89	389	26
Вінницька	30	1	-	3	26	-
Волинська	16	-	1	2	13	-
Дніпропетровська	26	1	1	1	20	3
Донецька	15	-	1	2	11	1
Житомирська	23	-	1	4	18	-
Закарпатська	14	-	-	3	6	5
Запорізька	23	2	-	3	18	-
Івано-Франківська	26	2	-	4	17	3
Київська	24	3	-	7	13	1
Кіровоградська	29	-	-	2	27	-
Луганська	13	-	-	1	12	-
Львівська	27	4	3	5	15	-
Миколаївська	12	1	-	2	8	1
Одеська	14	-	2	6	6	-
Полтавська	37	2	1	2	32	-
Рівненська	14	1	-	4	9	-
Сумська	17	1	2	3	11	-
Тернопільська	30	-	-	8	22	-
Харківська	33	2	-	3	27	1
Херсонська	9	-	1	1	7	-
Хмельницька	28	1	3	4	18	2
Черкаська	29	3	-	6	18	2
Чернівецька	10	-	-	5	4	1
Чернігівська	35	3	-	8	22	2
м. Київ	40	21	6	-	9	4

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Музейні фонди за регіонами у 2017 р.

	Кількість предметів основного фонду - усього, од.	З них належать до державної частини Музейного фонду України		Кількість предметів науково-допоміжного фонду, од.
		усього, од.	у % до загальної кількості предметів основного фонду	
Україна	11 603 457	11 285 932	97,3	6 053 872
Вінницька	229 985	229 985	100,0	56 662
Волинська	257 767	257 767	100,0	194 702
Дніпропетровська	593 131	584 284	98,5	150 698
Донецька	191 785	191 785	100,0	78 573
Житомирська	197 531	197 531	100,0	46 558
Закарпатська	236 081	206 833	87,6	15 312
Запорізька	402 900	402 900	100,0	171 025
Івано-Франківська	268 257	267 145	99,6	96 276
Київська	536 218	509 528	95,0	147 486
Кіровоградська	209 378	209 378	100,0	88 382
Луганська	77 760	77 760	100,0	30 290
Львівська	1 305 612	1 161 393	89,0	288 885
Миколаївська	497 910	493 863	99,2	58 748
Одеська	570 432	570 432	100,0	86 200
Полтавська	565 763	563 448	99,6	142 874
Рівненська	270 901	270 901	100,0	248 594
Сумська	216 175	216 175	100,0	74 667
Тернопільська	482 078	482 078	100,0	86 109
Харківська	608 288	602 310	99,0	133 421
Херсонська	206 771	191 388	92,6	25 823
Хмельницька	339 021	335 439	98,9	89 866
Черкаська	556 909	529 909	95,2	141 004
Чернівецька	155 324	132 453	85,3	16 177
Чернігівська	474 475	462 048	97,4	296 534
м. Київ	2 153 005	2 139 199	99,4	3 289 006

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

культурних ландшафтів, історичної регіоналістики, мікроісторії, брати участь у міждисциплінарних проєктах тощо. Конкретними формами наукового результату досліджень музейної інституції є звіти (індивідуальні, діяльності наукової структури, звіти про виконання НДР, звіти про наукові експедиції: археологічні, етнографічні, природничі та ін., звіти про наукові відрядження з метою розроблення тематико-експозиційних планів), опубліковані наукові статті, наукові доповіді, наукові повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічні дослідження, наукові відкриття, проєкти нормативних та/або науково-методичних документів, наукові довідки, рецензії тощо.

Розглядаючи дані табл. 6, можна зробити певні висновки про загальну кількість виданих наукових видань та публікацій музеїв в Україні. Так, у 2017 р. вона становила 11 306 од., з яких 208 од. (1,8%) належать Одеській області. Це є відносно невисоким результатом порівняно з іншими областями.

Останнім часом у музейній практиці пильна увага приділяється вивченню й аналізу музейної аудиторії за різними параметрами, тематичній заці-

кавленості музейною інформацією, впливу музею на формування світогляду аудиторії (табл. 7).

Для налагодження контакту з відвідувачем музейники звертають увагу на мотиви та потреби відвідування музею, вибудовують активний діалог із музейною аудиторією. Український відвідувач має свою особливість, сформовану історичним розвитком країни та музейної справи, національною ментальністю, і він потребує наукового вивчення.

Усього в 2017 р. музеї України відвідали 16 409,3 тис осіб, з яких 576,9 тис належать до Одеського регіону. Це є середнім результатом порівняно з іншими областями країни. Найчастіше музеї України відвідують учні за освітньою програмою учбових закладів.

Проведене дослідження областей України за музейною діяльністю дало змогу стверджувати, що сукупність є досить неоднорідною. У ній присутні як області з високою музейною активністю, що надають високоякісні послуги, так і області, що значно поступаються. Тому для підготовки рекомендацій щодо удосконалення роботи вважається

Таблиця 6

Науково-дослідна та експозиційна робота музеїв за регіонами у 2017 р.

	Кількість виданих наукових видань та публікацій, од.	Кількість розроблених тематико-експозиційних планів, од.	Кількість предметів основного фонду, од.	З них експонувалися протягом року		У тому числі на виставках	
				усього, од.	у % до загальної кількості предметів основного фонду	у музеях	поза музеями
Україна	11 306	6 843	11603457	1407978	12,1	588039	71710
Вінницька	297	518	229 985	36 721	16,0	19 821	3 746
Волинська	348	136	257 767	41 011	15,9	23 289	1 487
Дніпропетровська	610	246	593 131	66 021	11,1	28 096	3 328
Донецька	97	140	191 785	45 931	24,0	14 361	2 300
Житомирська	150	92	197 531	41 419	21,0	5 600	2 161
Закарпатська	134	25	236 081	29 959	12,7	22 942	265
Запорізька	234	97	402 900	60 940	15,1	19 382	1 868
Івано-Франківська	783	531	268 257	45 697	17,0	14 850	1 915
Київська	559	174	536 218	92 431	17,2	21 051	4 673
Кіровоградська	1 151	915	209 378	70 248	33,6	25 676	6 252
Луганська	70	155	77 760	25 385	32,7	6 392	1 291
Львівська	635	160	1 305 612	68 809	5,3	22 245	3 877
Миколаївська	75	132	497 910	33 793	6,8	11 251	1 496
Одеська	208	126	570 432	35 250	6,2	12 505	529
Полтавська	1 118	214	565 763	70 358	12,4	33 504	3 341
Рівненська	409	23	270 901	43 210	16,0	12 038	922
Сумська	396	284	216 175	34 778	16,1	9 801	1 912
Тернопільська	397	893	482 078	63 377	13,2	44 728	6 667
Харківська	345	344	608 288	69 778	11,5	27 314	5 799
Херсонська	29	35	206 771	21 539	10,4	9 501	2 711
Хмельницька	628	206	339 021	50 707	15,0	47 860	2 847
Черкаська	666	659	556 909	105 861	19,0	38 353	3 513
Чернівецька	166	82	155 324	31 260	20,1	23 789	2 654
Чернігівська	565	294	474 475	62 393	13,2	57 520	3 093
м. Київ	1 236	362	2 153 005	161 102	7,5	36 170	3 063

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

доцільним провести їх сегментування та виділення окремих груп за класичним таксономічним аналізом.

Нами було сформовано матрицю вихідних даних (табл. 8.) з урахуванням визначених статистичних ваг f_i . Об'єктами ранжування при цьому виступали області України (регіони) ($n = 25$), а ознаками-симптомами – перелічені фактори ($m = 8$). Зробили поділ вибраних показників на стимулятори та дестимулятори. Такий поділ необхідний для правильного завдання еталону для досліджуваних об'єктів – областей України. У нашому дослідженні дестимулятором було вибрано тільки показник z_4 – основні фонди, що потребують реставрації на кінець року, од.

Стандартизація значень ознак-симптомів і перехід до матриці стандартизованих даних Z здійснюється на третьому етапі процедури. Його завдання полягає у нівелюванні впливу одиниць вимірювання показників на результати таксономіч-

ного аналізу. Ознаки-симптоми мають різні одиниці виміру: натуральні, грошові, якісні.

Зміна масштабу їх вимірювання не повинна вагомо впливати на результати ранжування об'єктів. Найбільш поширеним способом таких перетворень є стандартизація ознак-симптомів за допомогою їх центрування і нормування за такою формулою:

$$z_{qi} = \frac{x_{qi} - \bar{x}_i}{\sigma_i} \quad (1)$$

Центрування являє собою віднімання з кожного значення даної ознаки-симптому x_{qi} по всіх об'єктах сукупності його середнього значення \bar{x}_i . При цьому середня арифметична перетворених значень ознаки дорівнює нулю.

За формулою 1 отримано матрицю стандартизованих значень. Визначили область-еталон із такими координатами: z_0 (1,896770931; 4,351621853; 3,916912647; -0,54094995 (антиеталон); 4,403378865; 4,414446618; 3,239663033; 1,75263505).

Таблиця 7

Відвідування музеїв за регіонами у 2017 р.

	Кількість музеїв, відкритих для відвідування протягом року, од.	Кількість днів на рік, відкритих для відвідування, у середньому на 1 музей	Кількість відвідувачів музеїв за рік, тис. осіб			Кількість відвідувачів музеїв у розрахунку на 100 осіб
			усього	з них учнів, слухачів та студентів	у середньому на один музей	
Україна	568	271	16 409,3	7 776,3	28,9	39
Вінницька	30	268	717,3	363,4	23,9	46
Волинська	16	278	229,5	118,2	14,3	22
Дніпропетровська	26	253	726,7	358,5	28,0	22
Донецька	15	295	328,3	178,9	21,9	-
Житомирська	22	251	368,6	157,2	16,8	30
Закарпатська	14	296	694,3	321,8	49,6	55
Запорізька	23	260	548,6	272,1	23,9	32
Івано-Франківська	26	267	470,6	277,5	18,1	34
Київська	23	279	476,5	274,6	20,7	27
Кіровоградська	29	264	259,0	157,1	8,9	27
Луганська	13	243	91,8	47,6	7,1	-
Львівська	27	289	1 928,1	884,6	71,4	76
Миколаївська	12	263	341,1	149,7	28,4	30
Одеська	13	313	576,9	324,4	44,4	24
Полтавська	36	261	605,3	321,8	16,8	43
Рівненська	14	277	256,1	123,9	18,3	22
Сумська	17	286	254,9	179,0	15,0	23
Тернопільська	29	262	479,2	292,4	16,5	46
Харківська	33	269	830,3	439,7	25,2	31
Херсонська	9	212	109,9	67,9	12,2	10
Хмельницька	28	268	523,7	251,9	18,7	41
Черкаська	29	254	830,7	446,4	28,6	68
Чернівецька	10	270	302,1	207,1	30,2	33
Чернігівська	34	280	920,8	420,6	27,1	90
м. Київ	40	304	3 539,0	1 140,0	88,5	121

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Таблиця 8

Дані для проведення таксономічного аналізу областей України за музейною діяльністю у 2017 р.

№	Region	Кількість музеїв, од	Співвідношення національних музеїв до загальної кількості, %	Кількість предметів основного фонду, од.	Основні фонди, що потребують реставрації на кінець року, од.	Кількість будівель музею, од.	Загальна площа будівель музею, м ²	Обслуговано екскурсіями, тис осіб	Співвідношення працівників із спеціальною вищою освітою до загальної кількості, %
		Z1	Z2	Z3	Z4	Z5	Z6	Z7	Z8
	f _i	0,19	0,14	0,1	0,2	0,05	0,07	0,16	0,09
1	Вінницька	30	3,33	229985	19627,0	70,0	15374	318,6	30,74
2	Волинська	16	0,00	257767	4282,0	42,0	14788	85,9	18,78
3	Дніпропетровська	26	3,85	593131	25691,0	41,0	33445	228,9	32,05
4	Донецька	15	0,00	191785	1875,0	59,0	25433	146,5	7,77
5	Житомирська	23	0,00	197531	58357,0	36,0	14701	94,8	20,68
6	Закарпатська	14	0,00	236081	21838,0	63,0	13073	215	14,35
7	Запорізька	23	8,70	402900	10429,0	48,0	28859	231,9	23,31
8	Івано-Франківська	26	7,69	268257	6417,0	96,0	20776	198,8	33,18

(Закінчення таблиці 8)

9	Київська	24	12,50	536218	19699,0	228,0	27641	270,8	23,35
10	Кіровоградська	29	0,00	209378	3632,0	47,0	10308	125,2	23,22
11	Луганська	13	0,00	77760	310,0	22,0	8229	52,9	9,65
12	Львівська	27	14,81	1305612	82060,0	222,0	92917	600,2	16,76
13	Миколаївська	12	8,33	497910	52489,0	68,0	28738	97,5	17,44
14	Одеська	14	0,00	570432	22270,0	36,0	21505	210,5	14,89
15	Полтавська	37	5,41	565763	26877,0	107,0	31180	289,3	24,08
16	Рівненська	14	7,14	270901	11278,0	35,0	16990	111,2	20,91
17	Сумська	17	5,88	216175	19252,0	52,0	18223	145,7	25,08
18	Тернопільська	30	0,00	482078	5267,0	34,0	15327	149,7	23,49
19	Харківська	33	6,06	608288	9866,0	59,0	28751	131,9	22,17
20	Херсонська	9	0,00	206771	18858,0	13,0	8009	63,4	1,88
21	Хмельницька	28	3,57	339021	6074,0	100,0	44377	159,2	21,55
22	Черкаська	29	10,34	556909	6251,0	129,0	38353	208,5	23,41
23	Чернівецька	10	0,00	155324	11552,0	59,0	10131	37,3	21,88
24	Чернігівська	35	8,57	474475	5325,0	132,0	37930	457,9	17,99
25	м. Київ	40	52,50	2153005	259108,0	704,0	227731	771,7	26,08

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Таблиця 9

Структура областей України у музейній справі за 2017 р. по групах

Регіон	Ранг	Міра подібності μ_{oi}	Група
м. Київ	1	0,513593376	Лідери
Львівська	2	0,333830311	
Чернігівська	3	0,326126826	
Полтавська	4	0,300399837	
Черкаська	5	0,28642725	Середняки
Київська	6	0,277699814	
Вінницька	7	0,276993823	
Івано-Франківська	8	0,272435028	
Харківська	9	0,271087118	
Дніпропетровська	10	0,267105937	
Запорізька	11	0,252984749	
Хмельницька	12	0,252089158	
Тернопільська	13	0,248693346	
Кіровоградська	14	0,233288213	
Сумська	15	0,208424509	Аутсайтери
Рівненська	16	0,195352406	
Одеська	17	0,189647414	
Волинська	18	0,184706504	
Житомирська	19	0,178749243	
Закарпатська	20	0,178701927	
Миколаївська	21	0,174214505	
Донецька	22	0,173403924	
Чернівецька	23	0,160202239	
Луганська	24	0,151664919	
Херсонська	25	0,124227341	

Після знаходження відстаней до еталона визначається міра подібності μ_{oi} кожної області з еталоном. Розраховується за формулою:

$$\mu_{oi} = 1 / [1 + d(z_{oi}, z_0)] \quad (2)$$

За формулою 2 визначається міра подібності μ_{oi} кожної області з еталоном: вищий ранг 1 отримує область, яка відповідає максимальному значенню μ_{oi} ,

ранг 2 – область, для якої величина подібності з еталоном знаходиться на другому місці і т. д. (табл. 9).

Згідно з даними табл. 9, найбільша питома вага припадає на групу «аутсайтери» (13 областей), до якої входить Одеська область. Найвищим є великий відрив м. Києва від інших регіонів. Одеська область знаходиться на 17-му місці із 25 наявних, що є досить слабким результатом.

Аналіз діяльності музейних структур Одеської області дав можливість не тільки встановити місце даного регіону серед інших областей України, а й виділити низку можливих причин, які мають негативний вплив на розвиток музейної сфери в країні у цілому. Загалом українські музеї досягли б багато кращих результатів, якщо б використовували досвід інших країн у вирішенні наявних проблем.

Висновки з проведеного дослідження. Серед проблем, з якими, безперечно, стикаються музейні заклади Одеської області й України, виділимо декілька.

По-перше, це відсутність достатнього фінансового забезпечення з боку держави, а також недостатня кількість зацікавлених спонсорів. Музеї сьогодні мусять знайти додаткові джерела фінансування. Проте українські музеї як бюджетні установи мають обмежені перспективи для ведення торгівлі чи бізнесу. Фіскальний мінімум не надає податкових споживчих надходжень для музеїв із метою їх переходу до комерційної діяльності.

По-друге, це відсутність додаткових музейних послуг для підвищення рентабельності закладів. Додаткові музейні послуги повинні підвищити рентабельність музеїв завдяки їх синергетичному потенціалу. Українські музеї повинні доповнити перелік своїх послуг, наприклад придбання сувенірів та рекламних матеріалів, послуги харчування та продажу напоїв, транспортні послуги, банкомат, оренда.

По-третє, це недостатня організація управління персоналом та слабка маркетингова позиція. Завдання відділу маркетингу в музеї – сприяти збільшенню кількості відвідувачів, поширенню інформації про музеї серед тих, хто його не відвідує.

По-четверте, відсутність інноваційних рішень як в управлінні колективом, так і в роботі з відвідувачами. Музейні установи України в умовах задекларованого державою євроінтеграційного курсу не мають права існувати й розвиватися поза спільно європейським інформаційно-культурним простором. Існують такі елементарні проблеми, як погано спроектовані або зовсім відсутні сайти музеїв.

Створення у музеях розгалуженої сфери послуг для туристів та відвідувачів, відкриття сувенірних магазинів, виставкових галерей, антикварних магазинів сприяють збільшенню фінансових витрат – надходжень у місцеві бюджети.

Реорганізація структури музейного менеджменту вимагає розуміння того, що для отримання фінансових надходжень музеї повинні залучати нових відвідувачів. Традиційний графік роботи, зручний тільки для персоналу, надання послуг, призначених для певного кола відвідувачів, нерівноцінна увага до різних категорій відвідувачів – це ті негативні чинники в роботі музейних установ, які заважають ефективній діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Основи музеезнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв : посібник / П. Горішевський та ін. Івано-Франківськ : Плай, 2005. 64 с.
2. Заклади культури, фізичної культури і спорту України у 2017 р. : статистичний бюлетень. Київ : Державна служба статистики України, 2018. 95 с.
3. Король О.Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі : навчально-методичний посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2016. 144 с.
4. Нездойминов С.Г., Бален А.П. Музей как фактор развития культурно-познавательного туризма. *Кримський економічний вісник*. 2014. № 5(12). С. 5–7.
5. Нездойминов С.Г., Загоруйко С. Музейна мережа в контексті сучасних проблем екскурсіології. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2017. № 6(248). С. 81–93.
6. Нездойминов С.Г. Організація екскурсійних послуг : навчально-методичний посібник. Одеса : Астропрінт, 2011. 216 с.
7. Нечева Н.В. Напрями удосконалення управління якістю послуг підприємств рекреаційної сфери. *Економіка та фінанси*. Vienna : East-West Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2015. P. 174–177.
8. Олійник В.В., Шикіна О.В. Сучасний стан та перспективи розвитку подієвого туризму на території України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 14. С. 460–463.
9. Рожко В. Музеї України в інфографіці: 2014 р. URL: <http://prostir.museum.ua/post/35756> (дата звернення: 03.12.2019).
10. Ярмоменко С.Г. Сувенірна продукція в туризмі. *Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 24-25 березня 2016 р. Черкаси. С. 276–280.

REFERENCES:

1. Ghorishevsjkyj P., Dejnega M., Kovaliv M., Melnyk V., Regha N., Oryshko S., Sokolova O. (2005) *Osnovy muzejznnavstva, marketynghu ta reklamno-informacijnoji dijajlnosti muzejiv* [Fundamentals of museology, marketing and advertising and information activities of museums]. Posibnyk. Ivano-Frankivsk. (in Ukrainian)
2. Zaklady kul'tury, fizychnoji kul'tury i sportu Ukrajinu u 2017 r.: statystychnyj bjuletenj (2018) [Institutions of culture, physical culture and sports of Ukraine in 2017: statistical Bulletin]. K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrajinu. (in Ukrainian)
3. Korolj O.D. (2016) *Orghanizacija ekskursijnykh poslugh u turizmi : Navchaljno-metodychnyj posibnyk* [Organization of excursion services in tourism : Educational and methodical manual]. Chernivci: Chernivecjkyj nacionalnjnyj universytet. (in Ukrainian)
4. Nezdoyminov S.G., Balen A.P. (2014) *Muzey kak faktor razvitiya kul'turno – poznavatel'nogo turizma* [Museum as a factor of cultural and educational tourism development]. *Krims'kiy ekonomichnij visnik – Crimean Economic Bulletin*, no. 5(12), pp. 5–7. (in Russian)
5. Nezdoyminov S.G., Zaghoruljko S. (2017) *Muzejna merezha v konteksti suchasnykh problem ekskursologhiji* [Museum network in the context of contemporary issues]

excursao]. Naukovij visnik Odes'kogo nacional'nogo ekonomichnogo universitetu – Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University, no. 6(248), pp. 81–93.

6. Nezdjominov S. G. (2011) Orghanizacija ekskursijnnykh poslugh: [Organization of excursion services: educational and methodical manual]: navchaljno-metodychnyj posibnyk. Odesa: Astroprint. (in Ukrainian)

7. Niecheva N.V. (2015) Naprjamy udoskonalennja upravlinnja jakistju poslugh pidpryjemstv rekreacijnoji sfery [Areas of improvement of quality management of services of the enterprises of the recreational sphere]. Ekonomika ta finansy: nauk. zhurn. Vienna: East-West Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, pp. 174–177.

8. Olijnyk V.V., Shykina O.V. (2016) Suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku podijevogho turyzmu na teryto-

riji Ukrainy [Current state and prospects of development of event tourism in Ukraine]. Ghlobaljni ta nacionaljni problemy ekonomiky – Global and national problems of economy. Mykolajiv, no. 14, pp. 460–463.

9. Rozhko V. (2014) Muzeji Ukrainy v infoghrafici [Museums of Ukraine in infographics]. Available at: <http://prostir.museum.ua/post/35756> (accessed 3 December 2019). (in Ukrainian)

10. Iaromenko S.G. (2016) Suvenirna produkcija v turyzmi [Souvenir products in tourism]. Proceedings from : VII Mizhnar. nauk.-prakt. konf «Turystychnyj ta ghoteljno-restorannyj biznes v Ukraini: problemy rozvytku ta rehuljuvannja» – All-Ukrainian scientific and practical conference «Tourism and hotel and restaurant business in Ukraine: problems of development and regulation». Cherkasy, pp. 276–280. (in Ukrainian)

Shykina Olga

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
Odessa National Economics University

Niecheva Natalia

Candidate of Economic Sciences,
Senior Instructor at Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
Odessa National Economics University

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF THE MUSEUM OF UKRAINE

The purpose of the article is a need to investigate the state of Museum business in Ukraine. It is necessary to analyze the number of museums and their visitors, to consider Museum funds in the context of research work.

Methodology. The study is based on official data of Statista and analysis of their growth rates.

Results. In the article the state of activity of Museum institutions of Odessa region and Ukraine is investigated. Over the period 2010-2017 in Ukraine, the number of museums increased by 12.33%, which in absolute terms is 63 museums – this is about 7 new museums annually. The largest share among museums in the profile falls on the category of "complex" (in 2017, 40.9% of the total number). The smallest number of museums falls on the "natural" profile, and in 2010-2017 they decreased by 40.00%, or 2 museums.

The number of Museum visitors according to their profile was analyzed. Thus, the largest number of visitors in 2017 accounted for (38.0%) at the historical museums, the second place was in the Museum, the third – art. According to official statistics, the least visited are natural museums – 153.0 thousand people (0.9%).

Considering the distribution of museums by status, please note that according to 2017 in Ukraine there are 48 national and 22 state museums in general. The largest number of museums with the status of both state and national according to available data has Kiev – 6 and 21 units, respectively. Odessa region does not have a single Museum, which has the status of national, while having on its account only 2 museums of state status.

On the total area of buildings of museums of Ukraine in the top is Kiev, Lviv and Khmelnytsky region, while when Odessa region takes the 13th place with the figure of 21505 m².

The state of the main Fund of museums of Ukraine and Odessa region is analyzed. The total number of items of the main Fund of museums of Ukraine in 2017 amounted to 11,603,457 units, of which 540,432 units are owned by the Odessa region. All of them belong to the state part of the Museum Fund of Ukraine. The number of items of scientific and auxiliary Fund of museums of Ukraine amounted to 6,053,872 units, of which 86,200 units are in Odessa region.

Practical implications. To establish contact with the visitor Museum workers' pay attention to the motives and needs of visiting the Museum, build an active dialogue with the Museum audience. Ukrainian visitor has its own peculiarity, formed by the historical development of the country and the Museum business, national mentality, and it requires scientific study. In total, in 2017, the museums of Ukraine were visited by 16 409,3 thousand people, of which 576,9 thousand belong to the Odessa region. This is an average result compared to other areas of the country. Most often, the museums of Ukraine are visited by students on the educational program of educational institutions.

Value/originality. The article suggests the use of a clear algorithm of actions to improve the work of museums. Important directions of development of museums is to overcome the problem of the backlog of their logistics, providing appropriate technical means of protection, use of computer equipment and create on its base reference systems.